

Hva sier forskning om ungdoms erfaringer og tanker om
seksualundervisning?

Kandidatnummer: [15,19]
VID vitenskapelige høgskole
Oslo

Fordypningsoppgave
Videreutdanning I Helsesykepleie MAHEL5400

Kull: MAHEL5400 Kurs21 V23

Antall ord: 3929

Sammendrag

Innledning: Seksualundervisning har lang tradisjon i norske skoler og er en del av læreplanverket til grunnskolen. Seksualundervisning er et viktig forebyggende tiltak. Gjennom seksualundervisning kan helsesykepleier bidra med kunnskap som gir unge handlingskompetanse til å ivareta sin seksuelle helse. Oppgavens hensikt er å undersøke hva forskning sier om ungdoms erfaringer og tanker om seksualundervisning.

Metode: En litteraturstudie med systematisk litteratursøk i databaser.

Resultat: To kvalitative forskningsartikler og en oversiktsartikkel ble inkludert. Ungdoms positive og negative erfaringer med seksualundervisning, i tillegg til ønsker for seksualundervisning ble identifisert. Ungdom føler at det er for mye fokus på risiko og moralske aspekter ved seksualundervisning, og ønsker seg mer kunnskap om mangfold og gleden ved seksualitet. Ungdom er opptatt av å få oppklarende svar på spørsmålene sine og bli møtt med respekt, og ønsker undervisning av fagpersoner som ikke er lærere.

Konklusjon: Litteraturgjennomgangen identifiserte ungdoms positive og negative erfaringer med seksualundervisning, i tillegg til ungdoms ønsker for fremtidig seksualundervisning. Ungdom opplever seksualundervisning som viktig, og er opptatt av å lære om seksualitet. Ungdom ønsker mer undervisning og et større fokus på gledene ved seksualitet, da de opplever at det kan bli mye oppmerksomhet på negative aspekter som uønsket graviditet og kjønnssykdommer. Ungdom er opptatt av å bli møtt med forståelse og respekt, og få god informasjon og undervisning. Ungdom foretrakk å få seksualundervisning av helsesykepleier. Funnene i denne litteraturgjennomgangen bekrefter helsesykepleier viktige rolle inn i skolens seksualundervisning.

Nøkkelord: Ungdom, seksualundervisning, kvalitativ forskning og erfaring.

Abstract

Introduction: Sex education has a long tradition in Norwegian schools and is part of the school curriculum. Sex education is an important preventive measure. Through sexual education, schoolnurse can contribute knowledge that gives young people the skills to take care of their sexual health. The purpose of the assignment is to examine what research says about adolescents experiences and thoughts about sex education.

Method: Literature review with systematic search in databases.

Result: Two qualitative research articles and one review article were included. Adolescents positive and negative experiences with sex education, as well as wishes for sex education, were identified. Adolescents feel that there is too much focus on risk and moral aspects in sex education, and want more knowledge about diversity and the joy of sexuality. Adolescents want to get clarifying answers to their questions and to be met with respect, and want to be taught by professionals who are not teachers.

Conclusion: The literature review identified adolescents positive and negative experiences with sex education, in addition to adolescents wishes for future sex education.

Adolescents perceive sex education as important, and want to learn about sexuality.

Adolescents want more education and a bigger focus on the joys of sexuality, as they feel that there can be a lot of attention on negative aspects such as unwanted pregnancy and sexually transmittable diseases. Adolescents want to be met with understanding and respect, and to receive good information and education. Adolescents preferred to receive sex education from schoolnurse. The findings in this literature review confirm the important role of schoolnurse in sex education.

Keyword: Adolescent, sex education, qualitative research and experience.

Innledning

Ungdomstiden er en overgangsperiode i livet preget av både fysisk, mental, sosial og seksuell utvikling. Ungdom får en økt interesse for seksualitet (Vildalen, 2014, s 51). Ungdom er nysgjerrig på seksualitet, og på hva som er normal og naturlig sex. Ungdom i dag vokser opp i en tid der fokuset på sex i offentligheten er stor og tilgang til porno er kun noen tastetrykk unna, som gjør at ungdom kan få et forvridt syn på forventet seksuell adferd. Derfor har ungdom et behov for informasjon om normal og naturlig sex fra trygge voksne personer som bør møte ungdom på deres spørsmål, og dele av sin kunnskap om seksualitet og normalitet (Træen, 2019, s. 301). Seksualitet er ikke noe man automatisk mestrer fordi man har fylt 16 år, og ikke lenger er under den seksuelle lavalder. Seksualitet må læres. Ved å bli kjent med seg selv og egen kropp, og gjennom kunnskap og undervisning (Vildalen, 2014, s.116,218-219).

Seksuell helse defineres med å ha fysisk, psykisk, emosjonell og sosialt velvære relatert til seksualitet (Helse- og omsorgsdepartementet, 2016, s.7). En god seksuell helse er en beskyttelsesfaktor og en ressurs som fremmer livskvalitet i ungdomsårene og videre gjennom livet. Undervisning om seksualitet, kropp og grenser er viktig for utvikling av egen autonomi og samtidig respekt for andres grenser. Riktig kunnskap fremmer utvikling av positivt forhold til egen intimitet (Helse- og omsorgsdepartementet, 2016, s.7,15). En positiv og respektfull tilnærming til seksualitet er en forutsetning for å fremme seksuell helse. I 2017 kom Solberg regjeringen med en nasjonal strategi for seksuell helse. Målet var å styrke befolkningens seksuelle helse generelt, anerkjenne mangfoldet og motvirke skam, tabu og stigma knyttet til seksualitet. Strategien skulle samle fagfeltet i arbeidet med å styrke befolkningens seksuelle helse og bidra til et åpent og inkluderende samfunn (Helse- og omsorgsdepartementet, 2016, s. 7-8).

Seksualundervisning har lang tradisjon i norske skoler og er en del av læreplanverket til grunnskolen. Skolen har ansvar for å undervise i henhold til lærerplanen, men har også et ansvar for å etablere et godt samarbeid med skolehelsetjenesten, som kan bistå med sin kompetanse i planleggingen og gjennomføringen av undervisningen (Utdanningsdirektoratet, 2022). Det har de senere år vært økt oppmerksomhet på folkehelse i skolen, og i 2020 kom folkehelse og livsmestring inn i lærerplanen, som et tverrfaglig tema, med den hensikt å blant annet gi elever kompetanse som fremmer god fysisk, psykisk og seksuell helse (Utdanningsdirektoratet, 2020). Det er fokus på seksualundervisning i den

norske skole, likevel svarer 7 av 10 elever svarer at de vil ha mer seksualundervisning på skolen på en kartlegging foretatt av Sex og samfunn (2022). I underkant av halvparten svarte at seksualundervisningen ikke var god nok. 66% av elevene etterlyser mer varierte tema i seksualundervisningen (Sex og Samfunn, 2022, s.6).

Seksualundervisning er et viktig forebyggende tiltak. FNs barnekonvensjon (2003) skriver i artikkel 34, at barn har rett til å beskyttes mot alle former for seksuell utnyttelse og seksuelt misbruk (Barne- og familiedepartementet, 2003, s.24). De fleste barn har sunn seksuell utvikling, men likevel utvikler noen urovekkende seksuell atferd. Seksualundervisning er et viktig forebyggende tiltak mot skadelig seksuell atferd (Helsedirektoratet, 2017). Ifølge Vildalen, (2014) indikerer flere studier at ungdom som får mer informasjon og undervisning om seksualitet har økt seksuell debutalder og mindre skadelig seksualatferd (s. 27).

Helsesykepleier har spesialisering i folkehelsevitenskap, og har en unik kompetanse som skiller seg fra andre yrkesgrupper (Dahl, 2020, s. 136). Helsesykepleier har en viktig rolle i det forebyggende og helsefremmende arbeid rettet mot barn og ungdom i samfunnet (Dahl, 2020, s. 136). I de nasjonalfaglige retningslinjene er det en sterk anbefaling at helsesykepleier bør bidra inn i skolens seksualitetsundervisning med sin kompetanse, særlig innen temaene identitet, kjærlighet, grenser, anatomi, fysiologi, prevensjon og seksuelt overførbare sykdommer. Gjennom seksualundervisning i klasser eller grupper kan helsesykepleier bidra med kunnskap som gir barn og unge handlingskompetanse til å ivareta sin seksuelle helse (Helsedirektoratet, 2017).

Hensikt og problemstilling

Som fremtidige helsesykepleiere, og for å kunne arbeide kunnskapsbasert ønsker vi å undersøke ungdoms erfaringer og tanker om seksualundervisning.

Problemstilling:

Hva sier forskning om ungdoms erfaringer og tanker om seksualundervisning?

Metode

Det er benyttet systematisk litteraturstudie som metode for finne svar på hva forskning sier om ungdoms erfaring og tanker med seksualundervisning. Systematisk

litteraturgjennomgang baseres på data fra primærkilder i form av publiserte vitenskapelige artikler og eller rapporter (Christoffersen et al., 2015, s.62). Det er utført systematisk litteratursøk i ulike databaser. Vi søkte i Medline, Pubmed, Cinahl, Cochranelibrary, Swemed +, Psykinfo, Academic Search Elite og Idunn. Perioden for systematisk litteratursøk ble gjort mellom januar og april 2023, se tabell 1. Det ble søkt med søkeord som illustrert i tabell 1.

Tabell 1.

Databaser	Treff	Relevante artikler	Inkluderte artikler.	Kombinasjon av søkeord i alle databaser:
Medline.	62	0	0	Adolescent* OR Youth* OR Teenagers* AND sex education OR sexual health education OR school- based sexual education programme. AND qualitative research OR experience.
Pubmed.	47	6	2	Adolescent* OR Youth* OR Teenagers* AND sex education OR sexual health education OR school- based sexual education programme. AND qualitative research OR experience.
Cochrane-library	1	0	0	Adolescent* OR Youth* OR Teenagers* AND sex education OR sexual health education OR school- based sexual education programme. AND qualitative research OR experience.
Cinahl	46	3	(1)	Adolescent* OR Youth* OR Teenagers* AND sex education OR sexual health education OR school- based sexual education programme. AND qualitative research OR experience.
Swemed +	4	0	0	Adolescent* OR Youth* OR Teenagers* AND sex education OR sexual health education OR school- based sexual education programme. AND qualitative research OR experience.
Psykinfo	2	0	0	Adolescent* OR Youth* OR Teenagers* AND sex education OR sexual health education OR school- based sexual education programme. AND qualitative research OR experience.
Idunn	10	1	0	Adolescent* OR Youth* OR Teenagers* AND sex education OR sexual health education OR school- based sexual education programme. AND qualitative research OR experience.
Academic Search Elite	9	0	0	Adolescent* OR Youth* OR Teenagers* AND sex education OR sexual health education OR school- based sexual education programme. AND qualitative research OR experience.
Sum:	181	10	2	

Vi identifiserte 181 publikasjoner etter det systematiske søket. Disse ble screenet og lest sammendrag på. 10 vitenskapelige artikler var relevante ut fra våre inklusjonskriterier og ble lest i fulltekst. Resterende publikasjoner ble ekskludert ut fra eksklusjonskriteriene, se figur 1. Vi endte opp med to publikasjoner som ble inkludert i litteraturstudien etter det

systematiske søket. Oversiktsartikkelen ble inkludert etter at vi identifiserte den via referanselisten fra den norske studien. Alle tre studiene var aktuell for å svare på ungdoms tanker og erfaringer til seksualundervisning.

Figur 1

Etisk vurdering

Det er blitt gjort flere vurderinger og avveininger på funnene vi presenterer. Vi har gjort flere etiske vurderinger ut fra forskningsfunnene vi har inkludert. Vi er bevisst på at vi har liten erfaring med forskningsfeltet. Det kan ha ført til at viktige funn er blitt oversett. Vi har ikke funnet all forskning om ungdoms erfaring og tanker om seksualundervisning, det påvirker resultatet i dette litteraturstudiet. For å vite at forskningen med unge er utført forsvarlig etter strenge etiske retningslinjer, inkluderte vi to forskningspublikasjoner som var godkjent i etisk komité. Andre etiske avveininger dreier seg om våre feiltolkninger. Det er en risiko for feiltolkning ved oversettelsen av de vitenskapelige artiklene. For å begrense mulige feiltolkning har vi oversatt artiklene elektronisk og manuelt. Feil i oversettelsen kan ha gjort at viktige poeng og feiltolkning har skjedd. Etiske vurderinger knyttet til at vi bruker andre

forskeres tolkninger og forskningsfunn utgjør også en kilde til feiltolkning i denne litteraturstudien. Alt av litteratur vi har benyttet, har vi forsøkt å fremstille objektivt og korrekt.

Resultater

Tabell 2.

Referanse	Hensikten	Metode	Resultater.
<p>Kay Aranda, Lester Colman, Nigel S Sherriff, Chris Cocking, Laetitia Zeeman & Liz Cunningham. (2018). Tidsskrift: Journal of Clinical Nursing. Listening for commissioning: A participatory study exploring young people's experiences, views and preferences of school-based sexual health and school nursing.</p>	<p>Hensikten med studien var å undersøke ungdoms tanker og erfaringer om seksualundervisning.</p>	<p>Kvalitativ studie med deltagende design. 15 fokusgrupper med ungdommer i alderen 11-19 år ble arrangert mellom februar og mars 2015. 74 ungdommer deltok.</p>	<p>-Seksualundervisning organisert med mange ulike helserelevante tema på engasjerte ikke alle ungdommer. -Viktige detaljer «druknert» når det var for mange tema, mente ungdommene om undervisningen. - Ungdommer etterlyser drøfting om hvordan de skulle forholde seg til «sexting» (seksuelle dialog i sosial media) som tema i seksualundervisningen. -Unge tenkte helsesykepleier hadde en viktig rolle for å skape engasjement i seksualundervisningen.</p>
<p>Elin Helbekkmo, Helene Trengereid, Ragnhild Sollesnes & Eva Langeland. (2021). Tidsskrift: Taylor & Francis, International Journal of Qualitative Studies On Health And Well -Being. We expected more about sex in the sex week' - A qualitative study about students experiences with a sexual health education programme, from a health- promotion perspective.</p>	<p>Hensikten med denne studien er å utforske unges erfaringer med det helsefremmende seksualundervisningsprogrammet «Uke 6».</p>	<p>Kvalitativ studie med et fenomenologisk hermeneutisk forskningsdesign. Gjennom en induktiv tilnærming var målet å utforske ungdommenes erfaringer med «Uke 6» 31 elever fra to skoler i Norge ble strategisk valgt til å delta i studien. 11 gutter og 20 jenter i 15-16 årsalderen deltok. Seks semistrukturerte fokusgruppeintervjuer ble utført.</p>	<p>-Ungdommene hadde forventet å lære mer om hvordan sex føles, ikke bare hvordan det gjøres. -Ungdommer mener sex ikke skal være negativt, men opplever at uke 6 får det til å virke slik. -Ungdommen savnet mer realistiske emner i seksualundervisningen. - Ungdom var positiv til at de fikk mulighet til å dele erfaringer med hverandre i «uke 6» - Unge hadde forventet mer og bedre undervisning. Deres ønsker for tema, ble ikke tematisert. - Ungdom kritiserte lærere med manglende kunnskap, og undervisning preget med for mange tema.</p>
<p>Pandora Pound, Rebecca Langford & Rona Campbell (2016). Tidsskrift: BMJ Open. What do young people think about their school-based sex and relationship education? A qualitative synthesis of</p>	<p>Hensikten med studien var å gjøre en syntese av kvalitative studier om unges syn på seksualundervisning. Målet var å få svar på om seksualundervisningen i skolen dekker deres behov.</p>	<p>Kvalitativ oversiktsstudie. 55 studier primært fra USA og Storbritannia. 51 fagfellevurderte oversiktsstudier ble undersøkt. Alderen på de som deltok i studiene var 12-18 år. Noen studier inkluderte unge opp til 25 år.</p>	<p>- Ungdommer uttrykte at seksualundervisning ble negativ og moralistisk. Det handlet mest om forebygging av graviditet og kjønnsykdommer. - Unge mente seksualundervisningen opplevdes negativt, kjønnet og heteronormativt. - Seksualundervisningen ble gitt for seint, mente flere unge. - Ungdommer ville lære mer om sexpress, grenser, overgrep og følelser i seksualundervisningen.</p>

young people's views and experiences			-Ungdommene opplevde at lærere var dømmende og hadde lite kompetanse. -Ungdom ønsker at seksualundervisning ble gitt av profesjonelle på fagfeltet.
--------------------------------------	--	--	--

Ungdoms erfaringer med seksualundervisning.

I studien til Helbekkmo et al., (2021) kommer det frem at mange ungdommer opplevde seksualundervisning som lærerikt, gøy og annerledes fra vanlig skole. Ungdom er generelt positiv til seksualundervisning. De som deltok på seksualundervisningen årlig, var mer positive enn de som kun hadde seksualundervisning et av årene på ungdomsskolen (s. 3). Ungdommene likte å få seksualundervisning av fagfolk som ikke var lærere, da de hadde mer kunnskap om sex og var mindre dømmende (Pound et al., 2016, s.10). En positiv faktor var om underviser skapte en atmosfære som oppfordret til gjensidig tillit ved å bruke humor og vise forståelse for spontane utsagn som forekom i løpet av seksualundervisningen (Helbekkmo et al., 2021, s. 5). Pound et al.,(2016) fant også ut at ungdommer med minoritetsbakgrunn var positive til seksualundervisning fordi de ikke var vant til at temaet ble snakket om hjemme. Muslimske jenter likte at seksualundervisning utfordret verdigrunnet de var vokst opp med (s.8). Ungdommene likte å drøfte i mindre grupper, hvor medelever delte sine synspunkter. Erfaringsutveksling førte til normalisering av tanker og bekymringer rundt seksualitet, og ungdommene opplevde det enklere å snakke om ulike tema med medelever i etterkant (Helbekkmo et al., 2021, s.5). Gutter som deltok på seksualundervisning gjennom en guttegruppe hadde positive erfaringer med bruk av anonyme spørsmål for å tilegne seg informasjon de ikke turte å vedkjenne seg at de lurte på (Aranda et al., 2018, s. 380).

Funn i oversiktstudien til Pound et al., (2016) viser at seksualundervisning ofte blir oppfattet moralistisk med fokus på å forebygge kjønnssykdommer og uønskede graviditeter (s.7) Ungdom opplever at det er mer fokus på negative aspekter ved seksualitet og at forebygging av kjønnssykdommer og uønskede graviditeter er prioritert i seksualundervisning (Helbekkmo et al.,2021, s.4). Ungdom opplevde at seksualundervisningen de mottok ofte var kjønnsnormativ, med lite fokus på mangfold innen kjønn, legning og seksualitet (Pound et al., 2016, s.7). Ungdom ga uttrykk for at de hadde forventet mer undervisning om ulike

former for sex (Hellbekkmo et al., 2021, s.4). Noen ungdommer mente seksualundervisningen ble gitt for seint, og at det ville vært lettere å snakke om seksualitet hvis undervisningen hadde blitt gitt da de var yngre (Pound et al., 2016, s. 8). Ungdommer hadde negative erfaringer med å få seksualundervisning av lærer fordi de opplevde at lærere hadde manglende kompetanse og dømmende holdninger til at unge hadde et aktivt seksualliv (Pound et al., 2016, s.10). Oversiktsstudien til Pound et al., (2016) belyser at noen ungdommer ikke opplevde trygghet i undervisningssammenheng. Gutter var redd for å bli avslørt som uvitende, mens jentene var redd for trakassering fra gutter ved å engasjere seg i undervisningen (s.4-6). Noen ungdommer opplevde det ukomfortabelt å ha seksualundervisning, hvor gutter og jenter var samlet. (Pound et al., 2016, s. 4). Gutter ønsket å ha kjønnsmikset seksualundervisning, mens flere jenter ønsket kjønnsdelt undervisning (Pound et al., 2016, s. 7).

Ungdoms tanker om seksualundervisning

Ungdom i Helbekkmo et al.,(2021) sin studie etterspurte mer undervisning om sex generelt, men spesielt om praktisk utførelse, seksuell nytelse og positive sider av sex. Ungdom ønsket seksualundervisningen som var mer relevant og realistisk for deres liv og ønsket å få være med å utforme temaene for undervisningen (Helbekkmo et al., 2021, s. 5). Konkrete tema ungdommen ønsker seg mer av var grenser, intimitet, motstå sexpress, forhold, følelser, mangfold og diskusjon om overgrep (Pound et al., 2016, s. 8). Unge ønsket også mer informasjon om hvordan forholde seg til seksuelle meldinger i sosiale medier (Aranda et al., 2018, s. 380). Unge opplever at essensen av seksualundervisningen forsvinner hvis undervisningen også inneholdt andre helsesrelaterte tema, som kosthold og rusmidler. De ville ha fokus på sex og seksualitet (Aranda et al., 2018, s. 380). Ungdommene hadde forventet å lære mer om hvordan sex føles, ikke bare hvordan det gjøres (Helbekkmo et al., 2021). Ungdom ønsker mer diskusjon om seksualitetens positive sider, som glede, lyst og hvordan de skal navigere i alle former for relasjoner og seksualiteter (Aranda et al 2018, s. 382).

Ungdom i Helbekkmo et al., (2021) sin studie foretrakk å få undervisning med andre personer enn læreren, da de opplevde at det gjorde undervisningen mer engasjerende og motiverende. En annen viktig faktor som avgjorde hvordan ungdom opplevde seksualundervisningen var om de opplevde at de ble respektert og tatt seriøst, også når

spørsmålene var rare (s.5). Noen ungdommer erfarte at seksualundervisning var preget av nervøse og unnvikende lærere som ikke kunne eller ønsket å besvare spørsmålene deres (Helbekkmo et al., 2021, s. 5) Mange ungdom foretrakk dermed helsesykepleier eller eksterne fagfolk da de opplevde at de ble tatt mer seriøst, og fikk mer utfyllende og bedre svar på spørsmålene sine (Helbekkmo et al., 2021, s.5). Ungdommenes opplevelse av utrygghet i undervisningen kunne relateres til hvordan de opplever den som underviste (Pound et al, 2016, s. 9). Ungdommer ønsket å at seksualundervisningen ble gitt i et trygt miljø, hvor de ikke risikerer å bli utspurt eller uthengt foran klassen. De ønsket gruppediskusjoner i mindre grupper, praktiske øvelser og demonstrasjoner (Pound et al., 2016, s. 6). Ungdommer ønsket også mer diskusjon rundt ulike legninger for at normalisere ulike homofile samlivsformer og forebygge homofobi (Pound et al., 2016, s. 7).

Diskusjon

Ungdom syntes seksualundervisning er viktig og ønsker generelt mer undervisning, og spesielt om de positive aspektene ved seksualitet. Ungdom føler at det er for mye fokus på risiko og moralske aspekter ved seksualundervisning, og ønsker seg mer kunnskap om mangfold og gleden ved seksualitet. Ungdom er opptatt av å få oppklarende svar på spørsmålene sine og bli møtt med respekt, og ønsker helst undervisning av fagpersoner som ikke er lærere.

Positiv seksualundervisning

Et funn i vår litteraturgjennomgang viste at ungdom ønsker mer seksualundervisning og spesielt mer om ulike former for sex, mangfold, relasjoner, glede og nytelse (Pound et al., 2016, Helbekkmo et al., 2021, Aranda et al., 2018).

Prevensjon og seksuelt overførbare sykdommer er de vanligste temaene i seksualundervisning ifølge elevundersøkelse utført av Sex og samfunn (2022). I tråd med ungdommens opplevelse så bekrefter Vildalen (2014) at seksualitetens helsefremmende og positive sider får lite oppmerksomhet i undervisning. Ensidig fokus på seksualitet knyttet til å forhindre uønsket graviditet og kjønnssykdommer kan bidra til å fremme negative forestillinger om seksualitet og opprettholde forestillinger om kropp, kjønn og roller (s. 63). En ungdom uttalte at sex ikke skal være en negativ ting, men seksualundervisning fikk det til

å virke sånn (Helbekkmo et al., 2021 s.4). Flere studier underbygger ungdommenes opplevelse av manglende positivt motivert seksualundervisning. En systematisk oversiktsstudie fra 2021 gjennomgikk 20 ulike studier. De konkluderte med at fokuset fortsatt er på risikoatferd. Positivt vinklinger i seksualundervisning er nesten fraværende (Lameiras-Fernandez et al., 2021, s.14). Dette gjenspeiles i Solberg regjeringens strategi for seksuell helse ifølge Skildbred et al., (2022). Strategien var tilsynelatende opptatt av å fremme seksualitetens positive kraft og styrke befolkningens seksuelle helse, likevel var strategien mer opptatt av å fremheve risikofylte aspekter ved seksualitet, enn å fokusere på de positive sidene ved seksuell helse som lyst og begjær (s. 13-14). Årsaken til fokuset på risikofylte aspekter ved seksualitet kan ha sammenheng med den kunnskapen vi innehar. Vi vet lite om seksualitet som en ressurs hos ungdom, men vi vet mer om risikoatferd (Jacobsen 1997, Sitert i Haugland & Misvær, 2021, s.246).

Ungdom syntes seksualundervisning er viktig og meningsfullt (Helbekkmo et al., 2021, s.7). De unge trenger undervisning om å forebygge seksuelt overførbare sykdommer og uønsket graviditet, men er tydelige på at de ønsker også mer undervisning om andre temaer (Sex og samfunn, 2022 s. 5). I en studie hvor finsk ungdom evaluerte seksualundervisning finner vi sammenfallende funn. De opplevde undervisningen som meningsfull. Unge som var i et forhold, fikk mest positivt utbytte av seksualundervisningen. Det tyder på at opplevelsen og relevans av seksualundervisningen påvirkes av hvilke stadier de unge er i seksuell utvikling (Pakarinen et al., 2019, s.863).

Aranda et al., (2018) hevder at uansett hvordan seksualundervisningen er organisert vil ungdom oppleve tilbudet ineffektivt, da det er komplekst og vanskelig å møte mange ulike behov fra ungdommene. Imidlertid er det et misforhold mellom hva ungdommer ønsker og hva som tilbys av seksualundervisning i skolene (s. 382). I Sex og samfunn kartlegging om seksualundervisning i skolen kom elevene med klare forslag til forbedring. Blant annet styrking av ressursene til skolehelsetjenesten, obligatorisk LHBTQ undervisning, mer tid til de ulike temaene og at seksualundervisningen starter tidligere (2022, s. 4-7, 13). I konklusjonen fra studien til Aranda et al., (2018), mener de at det er behov for at myndigheter, skoler og helsesykepleier samarbeider for å utvikle en positiv praksis for å ivareta mangfoldet i undervisningen om seksualitet (s.382-383). For å komme i posisjon til å fremme seksuell helse hos ungdom er det nødvendig å forstå deres verden, og være imøtekommen og nysgjerrig (Unis et al.,2021, s.420). For å lykkes må vi lytte til de unges ønsker og ta dem med

i prosessen med å utvikle nyttig seksualundervisning. Dette innebærer også at unges syn og behov kan avvike fra retningslinjene til helsesykepleiere og andre som underviser om seksualitet (Aranda et al., 2018, s.383). Det betyr at vi som helsesykepleiere må endre fokuset og tilpasse oss det de unge tenker om seksualundervisning. I tillegg til å opplyse og undervise for å forebygge seksuelt overførbare sykdommer og uønskede graviditeter, må vi også ta hensyn til ungdoms ønsker om mer diskusjon om seksualitetens positive sider, som glede, lyst og hvordan de skal navigere i alle former for relasjoner og seksualiteter (Aranda et al 2018, s. 382). Det er viktig at helsesykepleier også har fokus på mangfold innen kjønn, legning og seksualitet (Pound et al., 2016, s. 7). Dette samsvarer med de nasjonalfaglige retningslinjene der positive holdninger, åpenhet og respekt for mangfold er presentert som viktige premisser for seksualundervisningen (Helsedirektoratet, 2017).

Helsesykepleiers rolle

Et annet funn i vår litteraturgjennomgang viste at ungdom ønsker seksualundervisning fra andre voksne enn lærer. Ungdom foretrakk å få undervisning med andre personer enn læreren (Helbekkmo et al., 2021, s.5). Dette er i samsvar med Pound et al., (2016) som fant ut at ungdom ønsker at seksualundervisning ble gitt av profesjonelle på fagfeltet (s.10) I en undersøkelse fra Sex og samfunn i 2022 som kartla hvem som utførte seksualundervisning i skolen, svarte kun halvparten av barn og unge som deltok i undersøkelsen at de hadde fått seksualundervisning av helsesykepleier (s.7). En grunn til dette kan være utfordringer med å få til et godt samarbeidet mellom skole og skolehelsetjenesten om seksualundervisning grunnet mangel på tid og ressurser hos begge parter (Unis et al.2021 s. 418). Manglende samarbeid kan føre til begrenset eller uteblitt seksualundervisning (Unis et al.2021 s. 419). Dette tyder på at helsesykepleier må tas med i planleggingsfasen av skolens undervisningsplan for å kunne tilrettelegge for seksualundervisning. Da det er ønskelig også fra lærere at helsesykepleiere tar ansvar for den faglige delen av seksualundervisningen (Sex og samfunn, 2022, s.6,12). Flere unge påpekte at lærerne ikke var egnet til å undervise om seksuell helse, da de leste rett fra bøkene, virket pinlig berørt og hadde manglende kunnskap (Helbekkmo et al., 2021, s. 5). Dette samsvarer med studien til Pound et al.,(2016) der ungdom beskriver lærere som lite kompetente og dømmende (s.8-9). Træen (2019) påpeker at voksne som skal undervise ungdom om sex bør inneha en nysgjerrig og åpen innstilling rundt seksualitet og

seksualitetens mangfold (s.302). Ungdom foretrakk å få seksualundervisning av helsesykepleier eller andre eksterne forelesere da de opplevde at det gjorde undervisningen mer engasjerende og motiverende (Helbekkmo et al., 2021.s.). I oversiktstudien til Pound et al., (2016) kommer det frem at skolens holdning til seksualitet påvirker ungdommenes opplevelse av seksualundervisning. Mange ungdommene opplever at skolen og dermed lærerne ikke anerkjenner at de er seksuelt aktive og legger opp til å undervise om seksualitet på lik linje med tradisjonelle fag (s.7). Pound et al., (2016) konkluderer sine forskningsfunn med at så lenge skolens holdning ikke anerkjenner at de unge er seksuelt aktiv, vil de ikke klare å engasjere ungdommene. Målet med seksualundervisning vil heller ikke nås (s. 12). Pound et al., (2016) belyser at ungdommene trolig ikke vil erfare noe bedring i seksualundervisningen før skolene har erkjent at seksualundervisning ikke er et vanlig skolefag. Seksualundervisningen krever en annen tilnærming enn algebra og diktanalyse for at elever skal oppleve læring og trygghet. Pound et al., (2016) foreslår at nøkkelpersoner med spisskompetanse på seksuell helse bør gjennomføre seksualundervisning (s.12). Helsesykepleier er den på skolen med mest kompetanse om seksuell helse. Helsesykepleier kan bidra med kunnskap og undervisning som gir ungdom handlingskompetanse til å ivareta sin seksuelle helse (Helsedirektoratet, 2017). Seksualundervisning krever at vi forbereder oss og jobber systemrettet, og samarbeider med lærer og elever for å sikre at læreplanens kompetansemål nås og elevens behov blir møtt (Sex og Samfunn, 2022). Som også er i tråd med skolehelsetjenestens nasjonalfaglige retningslinjer for samhandling med skole om undervisning (Helsedirektoratet, 2017)

Metodediskusjon

I denne litteraturgjennomgangen var formålet å få svar på hva forskning sier om ungdoms tanker og erfaringer om seksualundervisning. Det ble derfor valgt ut kun kvalitative artikler. Kvalitativ metode er en systematisk tilnærming for å beskrive eller forstå ett eller flere fenomener eller sammenhenger (Nortvedt, 2021, s. 204). Denne oppgaven inkluderer to enkelt studier og en oversiktsartikkel, hvor alle har en tydelig problemstilling og formålsbeskrivelse for forskningen. Alle artiklene er gjennomgått i henhold til FHI sine sjekklister for kvalitative studier og oversiktstudier. Det er gjort en kritisk vurdering på studienes styrker og svakheter.

Pound et al., (2016) sin forskning har et tydelig formål hvor de ønsker å undersøke unges erfaringer med seksualundervisning, dette er en styrke. 69 publikasjoner ble identifisert, men grunnet manglende relevans og dårlig kvalitet ble 14 studier ekskludert. Kun kvalitativ forskning ble inkludert. En annen styrke i Pounds et l., (2016) studie er at systematiske oversiktsstudie ligger høyere opp i kunnskapspyramiden og anses som av bedre kvalitet, Fordelen med å benytte en god systematisk oversikt er at den gir oss et samlet overblikk over all forskningsbasert kunnskap (Nortvedt, 2021, s. 49). Publikasjoner som ikke hadde skoletilknytning eller med hovedfokus på HIV/AIDS ble ekskludert. Studien har redelig beskrevet kvalitetsvurderinger. Ti sjekklister ble brukt for kvalitetssikring. To forskere gjennomgikk forskningsmaterialet uavhengig. Datamaterialet er tydelig presentert og virker rimelig. Forskerne brukte Meta- etnografisk metode i fortolkning av syntesen og resultater. Om utvalgsstrategien på de 55 studien var hensiktsmessig for problemstillingen kan være en svakhet med Pound et al., (2016) oversiktsstudie. Majoriteten på deltakerne var mellom 12-18 år på studier om seksualundervisning. Men de inkluderte også studier med deltakere fra 6 til 25 år, noe som gir betydning for resultatet, og kan påvirke overføringsverdi til praksis. Studien avdekket likevel behov for å gjøre mer forskning på hvem de unge ønsker skal gi seksualundervisning. Forskere har vurdert andres forskning i en metasyntese. Metasyntese sammenstiller kvalitativ forskning på et bestemt tema. Forskerne analyserer og utvikler nye tolkninger (Christoffersen et al., 2015, s. 64). Metasyntese utgjør en risiko for feiltolkninger og svakhet ved Pound et al., (2016) oversiktsstudie.

Begge de kvalitative studiene vi inkluderte er godkjent i en etisk komité. Det øker troverdigheten til artiklene som er benyttet i vårt litteratursøk. En felles styrke handler om at begge studiene har en eksplisitt beskrevet kvalitativ forskningsmetode. Troverdighet og åpen refleksjon som påvirker resultatene er sentralt for å vurdere kvalitet på kvalitativ forskning (Jacobsen, 2015, s. 247). Studien til Helbekkmo et al., (2021) har et kvalitativ fenomenologisk hermeneutisk forskningsdesign. Gjennom en induktiv tilnærming var målet å utforske unges erfaringer og tanker. Det at ungdommene var aktive deltakelsen i forskningsprosessen ser vi på som en styrke i artikkelen til Aranda et al., (2018) og egner seg for å få et realistisk og troverdig resultat. En annen styrke er at Aranda et al., (2018) studie er publisert i Journal of Clinical Nursing. Tidsskriftet er rangert til nivå 2 som kun utgir mest ledende forskning inne ulike fagfelt blir beskrevet i HKDIR sitt kanalregister. 15 kjønnsdelte fokusgrupper og totalt 74 ungdommer representerte utvalget. Det fremkom tydelig hvordan

forskerne gikk frem for å organisere fokusgruppene. De unges trygghet ble ivaretatt gjennom små kjønnsdelte fokusgrupper. Undersøkelser av unges meninger og tanker om seksualundervisning kan være sensitivt å snakke om i grupper. Utvalget i begge enkelt studiene er små, noe som er en ulempe ved kvalitativ forskning. Helbekkmo et al., (2021) sin studie hadde et utvalg på 31 ungdommer. Det blir problematisk å generalisere resultatene, fordi de to kvalitative studiene totalt kun utgjorde 105 deltakere. En annen svakhet som påvirker resultatet i Helbekkmo et al, (2021) studie handler om at forskningen skjedde 10 måneder etter at ungdommene gjennomgikk undervisning. Det øker sjansen for at viktig funn ikke fremkom i resultatene.

Konklusjon

Ungdom er opptatt av å lære om seksualitet. Alle tre artiklene belyser at ungdom ønsker å lære mer om alle aspekter ved seksualitet, spesielt om ulike former for sex, mangfold og nytelse. Ungdom syntes seksualundervisning er viktig, og ønsker mer undervisning og et større fokus på gledene ved seksualitet, da de opplever at det kan bli mest oppmerksomhet på negative aspekter som uønsket graviditet og kjønnsykdommer.

Ungdom er opptatt av å bli møtt med forståelse og respekt, og at undervisningen blir formet ut fra deres behov og ønsker og er relevant og realistisk. Ungdom uttrykte at de ønsket seksualundervisning fra fagpersoner som helsesykepleier. Dette underbygger helsesykepleiers unike rolle og kompetanse som en sentral og ønsket part inn i skolens seksualundervisning. Funn i forskning har synliggjort flere implikasjoner for praksis. Seksualundervisning må utvides og ungdommen må bli lyttet til. Seksualitetens helsefremmende effekt hos ungdom er ikke tilstrekkelig undersøkt. Mer forskning på seksualitet som en ressurs og beskyttelsesfaktor hos ungdom og hvordan man implementerer dette i undervisning hadde vært nyttig for fremtidig seksualundervisning.

Litteraturliste

Aranda, K., Coleman, L., Sherriff, N. S., Cocking, C., Zeeman, L., & Cunningham, L. (2018). Listening for commissioning: A participatory study exploring young people's experiences, views and preferences of school-based sexual health and school nursing. *Journal of Clinical Nursing*, 27(1-2), 375–385. <https://doi.org/10.1111/jocn.13936>

Barne- og familiedepartementet. (2003) *FNs konvensjon om barns rettigheter: Artikkel 34. Vern mot seksuell utnyttelse*.
https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf

Christoffersen, L., Johannessen, A., Tuft, P. A., & Utne, I. (2015). *Forskningsmetode for sykepleierutdanningene*. Abstrakt forlag AS.

Dahl, B. M. (2020). *Helsesykepleie : en grunnbok (1. utgave)*. Fagbokforlaget.

Direktorat for høyere utdanning og kompetanse. (2023). Bergen: *Register over vitenskapelige informasjonskanaler*. [Vedtak nivå 2 | Kanalregisteret \(hkdir.no\)](https://www.hkdir.no/vedtak-niva-2-kanalregisteret)

Helse- og omsorgsdepartementet. (2016) *Strategi for seksuell helse, Snakk om det! (2017-2022)*.
https://www.regjeringen.no/contentassets/284e09615fd04338a817e1160f4b10a7/strategi-seksuell_helse.pdf

Haugland, S., & Misvær, N. (2021). *Håndbok for skolehelsetjenesten (2. Utgave)*. Kommuneforlaget.

Helsedirektoratet (2017). *Undervisning om seksuell helse: Skolehelsetjenesten skal tilby seg å bidra i skolens undervisning om seksuell helse [nettdokument]*. Oslo: Helsedirektoratet (sist faglig oppdatert 11. november 2019, lest 22. april 2023). Tilgjengelig fra <https://www.helsedirektoratet.no/retningslinjer/helsestasjons-og-skolehelsetjenesten/skolehelsetjenesten-520-ar/samhandling-med-skole/undervisning-om->

[seksuell-helse-skolehelsetjenesten-skal-tilby-seg-a-bidra-i-skolens-undervisning-om-seksuell-helse](#)

Helbekkmo, E., Tempero, H.,T., Sollesnes, R., & Langeland, E. (2021). 'We expected more about sex in the sex week' - A qualitative study about students' experiences with a sexual health education programme, from a health-promotion perspective. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-Being*, 16(1), 1963035–1963035.

<https://doi.org/10.1080/17482631.2021.1963035>

Jacobsen, D. I. (2015). *Hvordan gjennomføre undersøkelser? : innføring i samfunnsvitenskapelig metode* (3. utgave). Cappelen Damm akademisk.

Lameiras-Fernández, M., Martínez-Román, R., Carrera-Fernández, M. V., & Rodríguez-Castro, Y. (2021). Sex Education in the Spotlight: What Is Working? Systematic Review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(5), 2555.

<https://doi.org/10.3390/ijerph18052555>

Nortvedt, M. W., Graverholt, B., Jamtvedt, G., & Gundersen, M. W. (2021). *Jobb kunnskapsbasert! En arbeidsbok* (3. utgave.). Cappelen Damm akademisk.

Pakarinen, M., Kylmä, J., Helminen, M., & Suominen, T. (2019). Vocational school students' self-evaluations of a sexual health promotion intervention. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 33(4), 857–867. <https://doi.org/10.1111/scs.12682>

Pound, P., Langford, R., & Campbell, R. (2016). What do young people think about their school-based sex and relationship education? A qualitative synthesis of young people's views and experiences. *BMJ Open*, 6(9), e011329–e011329. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2016-011329>

Røthing, Å. & Svendsen, S. H. B. (2009). *Seksualitet i skolen. Perspektiver på undervisning* (1.utgave). Cappelen Damm.

Sex og samfunn Med kommentarer fra Sex og samfunns Ungdomsgruppe og Utdanningsforbundet (2022). *Seksualundervisning i skolen, En kartlegging av elevers og læreres erfaringer og ønsker*. Sex og samfunn. [Rapport-seksualitetsundervisning-i-skolen.pdf](https://www.sexogsamfunn.no/Rapport-seksualitetsundervisning-i-skolen.pdf) ([sexogsamfunn.no](https://www.sexogsamfunn.no))

Skilbred, A., Solbrække, K. N., & Thoresen, L. (2022). Begjær til besvær: en analyse av Solberg-regjeringens strategi for seksuell helse, «Snakk om det! *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 6(4), 1–16. <https://doi.org/10.18261/nost.6.4.2>

Træen, B. (2019). Seksualitet og seksualatferd. I Klepp, K.I. og Aarø, L.,E.(red.) *Ungdom, livsstil og helsefremmende arbeid*. Gyldendal.

Vildalen, S., & Langfeldt, T. (2014). Seksualitetens betydning for utvikling og relasjoner: med utgangspunkt i Thore Langfeldts tenkning og arbeid. Gyldendal akademisk.

Unis, B., Nilsson, J., & Bjuresäter, K. (2021). Sexual Health Promotion among Swedish Adolescents - Professionals' Experiences. *International Journal of Sexual Health*, 33(3), 410–425. <https://doi.org/10.1080/19317611.2021.1921893>.

Utdanningsdirektoratet. (2020). Overordnet del- verdier og prinsipper for grunnopplæring. 2.5.1 *Folkehelse og livsmestring*. Fastsatt som forskrift. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020. <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/prinsipper-for-laring-utvikling-og-danning/tverrfaglige-temaer/folkehelse-og-livsmestring/>

Utdanningsdirektoratet. (2022). *Støtte til undervisning om kjønn og seksualitet*. Læreplanverket for kunnskapsløftet 2020. <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/stotte/Stotte-til-undervisning-om-kjonn-og-seksualitet/>

